

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cursus Theologico-Moralis

Ad usum Tyronum elucubratus, Et in Quotidianis Prælectionibus

Quoad ea, quæ Moralis Theologia disputat de Legibus, de Præceptis
Decalogi, de Restitutione, ac de Contractibus

Viva, Domenico

Patavii, 1723

Art. I. Quid, & Quotuplex sit Lex?

urn:nbn:de:hbz:466:1-40673

QUÆSTIO PRIMA.

De Natura, & Conditionibus Legis in communi.

Lex variis nominibus appellari solet, videlicet Jus, Constitutio, Statutum, Sanctio, &c.: Dicitur Jus, tum quia jubet, & imperat; tum quia intendit unicuique tribuere jus suum: Dicitur Constitutio, seu Statutum, quia constituit, & statuit, quæ facienda sint, vel omittenda: Dicitur Sanctio, quia sancit pœnam non obtemperantibus, ex leg. Sanctio §. de Pœnis; Solent tamen appellari proprie Jura leges latæ a Supremo Principe sæculari, hoc est, ab Imperatore, vel a Rege; Dicuntur vero proprie Constitutiones leges latæ a Pontificibus; Legesque latæ a Principibus inferioribus, sicut etiam decreta Populorum dicuntur Statuta. His præjactis, discutiemus primo, Quid, & quotuplex sit lex? Secundo, Qualis esse debeat? Debet quippe esse justa, ac respiciens commune bonum, indigetque promulgatione, ac lapsu certi temporis, ut obliget; Debet pariter esse usu recepta, de se perpetua, ac a legitimo Superiore lata. Quærendum etiam, Quænam sit ejus materia; Ac demum, Quinam possit leges civiles ferre; Quinam vero Ecclesiasticas? Sic etiam naturam, condiciones, & causas legis assequemur.

ARTICULUS I.

Quid, & Quotuplex sit Lex?

- I. Explicatur Legis definitio.
- II. Ea consistit tum in actibus intellectus, tum etiam voluntatis.
- III. Ut Lex obliget, necesse est, ut publicetur, & quod a Superiore feratur.
- IV. Lex omnis respicere debet bonum Communitatis; Quod pariter de Privilegio dicendum, si habeat rationem legis privatae.
- V. In quo differat Lex a Consilio, Pœnitione, ac Præcepto?
- VI. Num obliget Lex, de qua dubitatur, an sit utilis Communitati?
- VII. Ad legem ferendam non satis est potestas dominativa, sed requiritur potestas politica, & Jurisdictionis.
- VIII. Habens notitiam legis late illa non obligatur, antequam Communitati publicetur.

IX. Dividitur Lex in Divinam, Naturalem, & Humanam.

X. Necnon in Jus naturale, Jus Gentium, & Jus civile.

XI. Sicut etiam in Affirmativam, & Negativam; Odiosam, & Favorabilem.

XII. Quid, si dubietur, an Lex sit odiosa, & eatenus restringenda?

I. **D**efinitur communiter ex D. Thom. 1. 2. quæst. 91. art. 4. Lex, quod sit *Ordinatio rationis a Superiore promulgata ad bonum commune*: Et Suar. libr. 1. de Legib. cap. 12. clarius illam definit dicendo, quod Lex sit *Præceptum commune iustum, ac stabile sufficienter promulgatum*; Explicatur communis definitio; Dicitur primo, quod Lex sit *Ordinatio rationis*, cum sit quædam directio, seu regula, qua Subditi recta ratione diriguntur. Dicitur autem, quod sit *Rationis ordinatio*, ad significandum, quod lex sit actus intellectus;

A 3

4
 tus; Lex enim est quaedam regula agendorum, regula autem a ratione, seu ab intellectu praescribitur; Concurrunt autem cum intellectu etiam voluntas Legislatoris, dum intendit obligare.

II. Hinc dubitant Theologi, Utrum lex consistat in actu intellectus, an voluntatis? Valent. Becan., Cajet., Azor., & alii apud Salas putant consistere in solo actu intellectus judicantis, rem imperatam per legem esse convenientem bono communi; Gabriel, Major, & alii apud Suar. putant consistere in solo actu voluntatis intendente obligare. Verius Suar. docet in utroque actu, intellectus simul, & voluntatis, consistere; quia per solum actum intellectus Superior non obligat, & per solum actum voluntatis non ordinat, & disponit; ergo, ut ordinet simul, seu disponat, & obliget, uterque actus requiritur: Per actum intellectus judicat, legem illam esse convenientem Reipublicae; aliter imprudenter, & injuste legem ferret absque hoc judicio, & illo deficiente, lex esset nulla, utpote injusta; Deinde per actum voluntatis vult subditos obligare ad legis observationem.

III. Dicitur secundo, *Promulgata a Superiore*; nam nisi superior explicet signo externo voluntatem suam, non poterit subditos obligare; Quare promulgatio est conditio essentialiter requisita, ut possit lex obligare: Debet etiam lex esse a Superiore habente potestatem obligandi, seu, ut loquitur D. Th., ab eo, qui curam habet Communitatis; tum quia si legislator careat potestate obligandi, non obligat; tum etiam quia lex est actus Jurisdictionis, ex leg. 1. ff. de Jurisdictione omnium Judicum; actus autem jurisdictionis solum exerceri potest ab eo, qui curam habet communitatis, & potestatem habet obligandi.

IV. Dicitur demum, *Ad bonum commune*, ad ostendendum finem, propter quem lex ferri debet; Quamvis enim aliqua leges videantur immediate respicere bonum particulare, ut sunt leges conditae in favorem pupillorum, minorum, Ecclesiasticorum, &c., tamen istae etiam spectant ad bonum commune, non quia bonum partis est bonum totius, ut quidam putant; sed quia immediate spectat ad bonum illius particularis communitatis, videlicet omnium pupillorum, Minorum, &c.; necnon etiam quia cuilibet evenire potest, ut sit ex illa Communitate: Hinc ideo lex de facienda eleemosyna dicitur utilis bono communi, quia quilibet potest esse pauper; Lex ipsa vectigalium, quae videtur gravare subditos, etiam respicit bonum Communitatis, quia nihil utilius Communitati, quam esse defensam, ad cujus finem tributa imponuntur; & lex praescriptionis, quae pluribus est damnosa, utilis est Reipublicae, quia pacem constituit vitando lites; non secus ac lex punitiva damnosa est delinquenti, utilis vero Reipublicae. Demum Privilegium, si detur Personae particulari, non habet rationem legis; Si vero detur alicui particulari Communitati, dici potest lex privata, eo quod respiciat bonum illius communitatis, de qua quilibet esse potest; Ut privilegium, quod datur Regularibus, dicitur lex privata; quilibet enim potest fieri regularis, & tali beneficio gaudere.

V. Ex dictis sequitur primo, differre legem a Consilio, Petitione, & Praecepto; quia licet per ista possit aliquis dirigi, & ordinari ad recte operandum, tamen Consilium, & Petitio non debent necessario esse a Superiore, cum possint etiam haberi ab aequali, immo etiam a Subdito; Praeceptum vero, licet debeat esse a Superiore, at non est a Superiore

riore respiciente bonum commune; satis enim est, quod sit in bonum specialis illius personæ, cui præceptum imponitur. Deinde Præceptum imponi potest personæ particulari; Lex vero semper imponitur Communitati: Demum præceptum expirat morte præcipientis; lex vero, cum sit perpetua, ac stabilis, morte Legislatoris non finitur.

VI. Sequitur secundo, legem injustam, inutilem, & non faventem bono communi, Legem proprie non esse, atque adeo nullam obligationem inducere: Immo præcisè per hoc, quod sit inutilis, est injusta; quia sine ulla causa privat hominem libertate sua: Unde is, cui certo constat, legem aliquam esse magis noxiam, quam utilem Communitati, & bono communi simpliciter conducere talem legem revocari, non tenetur præciso scandalo illam servare,

Si tamen dubium sit, An lex aliqua sit utilis Communitati? Docent communiter cum Suar., Sal., Bonac. contra nonnullos apud Pal. disp. 3. de Conscientia §. 13., & Dian. part. 4. tract. 3. resol. 9., servandam esse; tum quia possessio stat pro lege, quæ certa est, & incerta ejus excusatio; tum etiam quia in foro externo præsumitur in favorem Superiorum; Idem autem est judicium Fori interni, ac externi, quoties hoc non nititur in falsa præsumptione.

VII. Sequitur tertio, legem ab eo dumtaxat ferri posse, qui curam habet Communitatis non æconomicam, sed politicam, & jurisdictionis. Nam ii, qui habent potestatem dominativam, & æconomicam, ut parentes erga filios, Domini erga servos, Mariti erga uxores, &c., ex vi talis potestatis non semper attendunt bono Subditorum, sed proprio: Contra vero Superior habens potestatem politicam, & jurisdictionis debet in lege

ferenda semper attendere bono subditorum; aliter subditus obedire non tenetur.

VIII. Sequitur quarto, Promulgationem legis faciendam esse ipsi Communitati, non vero singulis. Ratio est, quia pro bono Communitatis fertur, & singuli non obligantur, ut sunt personæ particulares, sed in quantum sunt pars Communitatis; idcirco si quis habeat notitiam legis, antequam toti Communitati promulgetur, ea non tenebitur. Quia tamen Communitas perpetua est, ac stabilis, ideo lex debet esse stabilis, & juxta Panormit., & Navar. apud Pal., perpetua, itaut si pro determinato tempore lex feratur, potius præceptum, quam lex dici debeat: An autem requiratur acceptatio populi? dicemus infra, ex benignitate legislatoris aliquando requiri, non tamen de essentia legis; aliter non tam Superior obligaret Subditos, quam Subditi se obligarent.

IX. Porro dividitur primo Lex in Divinam, Naturalem, & Humanam, seu positivam; Divina est illa, qua Deus ipse indicans quid nobis faciendum sit, habet voluntatem nos obligandi ad ejus observationem; Talis erat lex vetus Mosaica, in qua Deus ritus Sacrificiorum, verbi gratia, præcepit; Et talis est lex nova Euangelica, verbi gratia, de Baptismo suscipiendo, de Eucharistia, &c. Naturalis lex est illa, quæ rationali naturæ indita est; quilibet enim habet dictamen quoddam rationis indicans quid honestum, & conveniens naturæ rationali sit, quid inhonestum, & disconveniens. Quia tamen dictamen est in nobis ab ipso Deo auctore naturæ, & est velut tubicen promulgans nobis legem æternam, seu voluntatem Dei, juxta illud Psalm. 4. *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine*, idcirco lex naturalis est etiam lex Divina. Propterea lex Divina dividi solet in Naturalem, & Positivam;

6
 vam ; illa præcipit quæcumque naturæ rationali convenientia sunt , ut præcepta Decalogi , &c. ; hæc vero præcipit , quod lege naturali sancitum non est , ut est lex de suscipiendo Baptismo , de præmittenda confessione Communioni , &c. . Demum lex humana , seu positiva est illa , quæ immediate ab homine provenit habente potestatem jurisdictionis , seu potestatem condendi leges , quibus inferiores gubernantur . Quia tamen Superiores alii sunt seculares , alii Ecclesiastici , ideo lex humana subdividitur in Ecclesiasticam , & Civilem ; Illa provenit a Christo Domino , tamquam ejus Auctore primo , & subditos ad supernaturalem finem dirigere intendit ; Illa vero attendit Gubernationi politicæ , & contendit homines in pace conservare . Unde fit , quod quando lex civilis est contra legem Canonicam , legi canonicæ potius , quam civili parendum sit .

X. Dividi secundo solet lex ex Ulpian. , & Justinian. in Jus naturale , Jus gentium , & Jus civile . Quid sit lex , seu jus naturale , & civile , jam explicavimus ; Jus vero Gentium est lex illa , quam omnes nationes naturali ratione ductæ constituunt , ex *leg. Omnes populi ff. de Justitia. & jure* ; qualis est lex illa , quod possessiones sint dividendæ ; quamvis enim ab initio omnia fuissent communia , tamen processu temporis omnes nationes judicaverunt possessiones esse dividendas ad pacem conservandam , & discordias vitandas . Dubitant hic Doctores , Num Jus Gentium dici debeat lex naturalis , an positiva ? Azor. & alii apud Sal. disp. 2. sect. 2. putant esse naturalem , quia ductu naturæ in illam omnes conveniunt : Valent. tamen , Salon. , & alii docent probabilius esse legem positivam , deductam tamen ex aliquo principio juris naturæ ; alioqui non bene divideretur lex in tria membra , videlicet in Naturalem , Gentium ,

& Civilem : Quibus adde , quod lex naturalis est invariabilis ; Jus vero Gentium de dividendis possessionibus non habebatur , quando omnia erant jure naturæ communia : Sic Legatorum admissio , paces , fœdera , servitutes , bella , contractus jure Gentium introducta sunt ; jus enim naturale ad ea non necessitabat , cum possint aliter homines gubernari ; usus tamen , & humanæ necessitates compulerunt Gentes ad ea jura sibi constituenda , ut loquitur Justinian. in §. *Jus autem , Institut. de jure naturali, Gentium , & civili* ; Alii tamen cum Azor. part. 2. lib. 2. c. 3. docent , Jus naturale dici id , cujus vestigium habetur in brutis , ut vim vi repellere , seipsum defendere , vitæ sibi comparare , noxia fugere : Jus vero Gentium esse id , quod solis hominibus a natura præscribitur , ut Deum colere , Parentes honorare , reddere unicuique quod suum est .

XI. Dividitur tertio in Affirmativam , & Negativam ; Illa præcipit aliquid ponendum , ut lex de audiendo Sacro ; Illa præcipit aliquid omitendum , ut lex de non furando , non fornicando , &c. . Dantur aliæ leges prohibentes contractum , aliæ contractum irritantes ; Aliæ præceptivæ , quæ obligant in conscientia ; Aliæ pure pœnales , quæ tantum obligant transgressorem ad pœnam , de quibus infra .

Dividitur demum lex in Odiosam , & Favorabilem ; ut colligitur ex *cap. Odiæ , de Regulis juris in 6.* , ubi dicuntur , Odiæ esse restringenda , & favores ampliandi . Odiosa imponit gravamen , a quo natura abhorret ; Favorabilis continet aliquem favorem .

Difficultas tamen non levis sæpe habetur in cognoscendo quænam lex dicatur gravamen , quænam favorem continere ; Nam sæpe lex , quæ unum gravat , alteri favet ; ut lex de solvendis tributis gravat subditos , & Principi est favorabilis : Sic lex imponens excom-

communicationem percipienti Clericum favet Clericis, & gravat delinquentes: Privilegium favet privilegiato, & gravat reliquos, qui ægre ferunt, quod ille a communibus oneribus eximatur: Proinde aliqui docuerunt cum Tiraquel., legem dicendam esse odiosam, & restringendam, si gravamen ferat, etiam si favorem contineat; Alii cum Panormit. censendam esse favorabilem, & ampliandam, si favorem contineat, etiam si ferat gravamen. Merol. cum communiore putat, inspiciendum esse finem primarium Legislatoris, itaut dicatur odiosa, si primario intendat gravamen, & favorabilis, si primario intendat favorem. Suar. tamen lib. 5. de Legibus cap. 2., & Pal. putant, proprietatem legis spectandam esse potius ex materia præcepta, quæ est materia intrinseca, & quasi natura legis, quam ex fine extrinseco Legislatoris; Nam vel inspicitur finis ultimus, & sic omnis lex esset favorabilis, quia omnis lex respicit essentialiter bonum Communitatis, atque adeo continet favorem; Vel attenditur finis proximus a Legislatore intentus, & sæpe lex odiosa intendit immediate favorem, & lex favorabilis gravamen; ut constat exemplis obviis; Nam dispensatio communiter censetur esse odiosa, & restringenda, cum sit vulnus legis, & contra jus; & tamen qui dispensat in lege, immediate intendit concedere favorem; Et idem dicas de lege correctoria juris communis: Contra vero lex imponens excommunicationem percussori Clericorum censetur favorabilis; & tamen immediate infert gravamen delinquenti. Quare dicendum cum Suar., & Pal. proprietatem legis attendendam esse ex materia præcepta, quæ si contineat magis gravamen, quam favorem, dicenda sit odiosa; ut lex imponens vectigalia, vel pœnas transfredienti aliquam legem: Secus vero

dicenda sit favorabilis, si potius contineat favorem, quam onus; ut lex signans taxam mercibus, & lex apponens solemnitates contractibus; Et ejusmodi communiter censetur esse lex imponens censuram percipienti Clericum; quia hoc potius cedit in favorem Clericorum, quam in gravamen delinquentium.

XII. Quod si dubium aliquando sit, an lex aliqua favorem potius, quam gravamen contineat, tunc dicenda est ex Suar. favorabilis; quia favor præfertur odio, eo quod de Principe potius beneficium, quam odium præsumendum sit.

ARTICULUS II.

De Conditionibus legis; Ac primo, quod lex debeat esse iusta.

- I. *Ad legis validitatem septem conditiones requiruntur.*
- II. *Debet quidem esse iusta. Quinque autem modis potest esse iniusta.*
- III. *Non tenemur legem injustam servare, præciso tamen scandalo.*
- IV. *Quid, si dubietur de legis iniustitia?*

I. **S**eptem sunt præcipuæ conditiones ad legem requisitæ. Prima, ut sit iusta. Secunda, ut feratur ad bonum commune. Tertia, ut sit promulgata. Quarta, ut lapsum sit tempus a Legislatore præscriptum ad obligandum. Quinta, ut sit usu recepta. Sexta, quod sit perpetua. Demum, quod a legitimo Superiore feratur: De quibus omnibus sigillatim agendum in sequentibus articulis. Postremam tamen conditionem opportunius explicabimus, ubi, exposita Legis materia, inquiremus, Quinam possit Leges condere.

II. Primo itaque, Ut lex sit valida, non solum debet esse utilis bono publi-